

ЛИРСКО-КОСМИЧКЕ ПРЕДСТАВЕ У ПОЕЗИЈИ ТОМИСЛАВА ПЕТРОВИЋА

МИЛОРАД РАДУНОВИЋ

Црновршка 10/5 (R-3) 35000 Јагодина

Резиме. Размотрени су космички аспекти у поезији Томислава Петровића.

Већ у првим месецима по доласку на свет, дете привлаче светли предмети и јарке боје. Убрзо ће се окретати бојама цвећа, Сунцу, Месецу и озвезданом небу. Нису ли то генетски дозиви његовог космичког праизвора?

Иако је Земља део Космоса и члан космичке породице, човек је навикао да Космос тражи "горе", изнад себе, а не помишља да је тај Свемир и "доле", и са свих страна.

Свети Јован Златоусти рече: да није било Христовог рођења, ни светаца не би било, па и ми можемо да кажемо: да није Космоса, пре свега Сунца, не би било ни живог света на Земљи. Космички зраци непрекидно из Свемира засипају Земљу / они имају велику продорну моћ: много пута већу од рентгенских зрака!

Утицај космичких тела на целокупни живот на Земљи огroman је, посебно на психофизички живот човека. Душевно и телесно здравље његово увек је у некој вези са положајем небеских тела у непрекидном кретању. Свако је од нас могао да види морску површину која опада или расте. Ту појаву називамо плимом и осеком и њу условљава положај Месеца према Земљи. Месец, дакле, покреће немерљиве количине воде мора и океана. То је прилика да се сетимо да и наше тело садржи око три четвртине воде од укупне тежине наше, а то значи да и наш организам трпи промене које положај Месеца условљава. (И друга небеска тела нас засипају својим зрачењем). Пун Месец или Уштап код многих људи изазива тајновите дражи које понекад доводе до чудног понашања и помаме, активира сензибилитет човековог чулног живота. Неке личности у делима Боре Станковића у време пуног Месеца губе се и блуде по месечини, а то су странице где је писац психолошки карактерисао личности. Гравитација небеских тела утиче на психофизичко здравље и расположење многих људи, па се тиме користи и савремена медицина.

Сунце условљава и суше, и кише, и ветрове, и поплаве на Земљи. Од њега зависе боје и мириси воћа и цвећа, зависи све на Земљи што се животом зове. Зато не верујем да има песника који је у свом стварању ван домашаја космичких сила, па ни оних које још нису доступне психосоматској анализи. Те силе вечито трепере и потајно се намећу сваком живом бићу, а посебно песнику који космичке рефлексе хвата и уткива у своје стихове. Космички одсјаји гнезде се у духу песника, а он их, ионако тајновите, претаче у још тајновитије метафоре.

Верујем да мр Томислав Петровић, аутор књиге стихова "Кристали – страх и нада", затим књигом стихова "Пером из времена", а нарочито својим магистарским радом "Идеална драга у поезији српских романтичара", није помишљао на космичке утицаје који су му се сами наметали и придржавали му перо. Иако више везан за земљу и тескобе на њој но за космичка пространства, Томислав Петровић, рекао бих, несвесно хвата космичке импулсе који су генетско својство сваког песника. У песми "Јутро" "Море је мирно / Небо плаво и чисто / Голуб плови ваздухом / Између неба и земље". Годишња доба су условљена кретањем небеских тела, па у песми "Јесен" аутор метафизички казује своје душевно стање: "И ове јесени лишће пада / И ветар витла моје жеље / Облаци тмасти путују даље..." Из млађих дана су му песме "Траве" и "Пролећни шапат" које му доносе космичке дарове: "Мај је и ево ме опет / О луда радовања". Он дародавца не помиње, али "На источном небу пале се прве ватре". Јесени су, као и код Бранка Радичевића, жуте и сетне, али "Ипак певам да ми овај дан не прође у привиђењу". Лето песнику враћа оптимизам, макар пролазни, кад "бакарна кожа постаје метаморфоза Сунца", а сан је окрепљење "у хладу своје старе крушке" кад му је срце "пространо као небо". Чак и кад треба да пође у вечни сан, прижељкује: "Нека то буде на Сунцу".

Иако је Томислав Петровић песник тамних расположења, често и безнађа, он у једној песми каже (субјективно и у првом лицу): "Нећу да се ноћу будим / Нека ноћ прође и оде / ... у зору да се будим / кад зора заруди / и покупи прах ноћи / и поведе ме у поље" да би му дан испунио последњу жељу и "Приближио Сунце срцу". Поред тога Петровић признаје космичку силу јер "Сунце све оплођује / И свему живот даје". Ветар је космички условљен, луталица без постојбине, а "киша облива сузама / фауну и флору Планете". Чак и дрво које је кореном везано за земљу види као персону, личност "С рукама пруженим к небу".

Песника, као Станковићевог Миткета, притиска пролазност где је човек на земљи само привремени и краткотрајни гост / "Цветови моје јабуке" /, а тек му је тада било тридесет: "Ја одлазим у ново и неизвесно / И нова ме јесен и зима чека". А време тече. Између "данас" и "сутра" – "Знамо ли куд смерамо?" Дани се откидају "Као јесење лишће / ... Сунце пржи у зениту", а "Ветар доноси мисли нове". Небеска механика иде својим путем, а ми "вучемо се по старој планети / По равнодушном времену". Петровић гледа време за собом и тражи изгубљену песму кроз далека априлска праскзорја и

као престашени млади ждрал лута беспутним плавим просторствима, али "Божанска је маска на мрачном лику бескраја", често између неба и својих жеља.

У својој магистарској дисертацији *"Идеална драга у поезији српских романтичара"* мр Петровић је, анализирајући стихове ових песника, више загледан у космичка просторства но што је то чинио у својим збиркама "Кристали – страх и нада" и "Пером из времена". Као да су му романтичари српски дотурили телескоп да међу звездама тражи и њих и њихове љубави.

Наш песник је кроз мотиве идеалне драге српских романтичара тумачио њихове метафоре, поређења и љубавне симболе и, разграњујући асоцијације, стизао до снажних извора песничких опсесија сваког појединог песника, судбини, животу на земљи и пребивалишту међу звездама после земаљског живота. Тело је трулежно, а бесмртност душе вечито траје. Тако се Петровић креће "земаљским рајем", па се вертикалним лествицама пење до звезданих насеља, до бесконачности. Тако љубав има душевно трајање у Космосу где многи песници теже да се тамо споје са својом идеалном драгом.

Тако Сима Милутиновић Сарајлија "Облијеће Сунце, Мјесец и звијезде", лети у небеса да би се спојио са умрлом драгом. Његош имагинацијом узлеће у небо, у вечно блаженство да споји земаљску и космичку лепоту жене. Очи муслиманке Фатиме су "двие звијезде", а митске исламске лепотице "хурије очи плаветније" живе у рају "са очима које стријељају", па се од њиховог погледа и камен топи. Иако на земљи, Његошу је *звездана ноћ* у Перасту даровала највећу срећу овога света. Чар љубавног сусрета са земаљском лепотом жене у ноћним и јутарњим тренуцима биће украшен космичким виђењима и привиђењима, тако да му је та ноћ скупља од целог века. Ни млади и полетни Бранко Радичевић не задовољава се само земаљским лепотама доживљеним у карловачком рају, па тражи лепоту у небеским висинама. Његове чаровите зоре долазе му у космичким одорама, украшене бојама, звуцима и мирисима. Ђури Јакшићу за "ашиковање" нису довољни само тишина неме поноћи и густо грање да се сакрије од света, но кроз то густо грање гледа "тихо трептање" звезда да му украсе љубавни доживљај.

И песник из Српске Црње, Ђура Јакшић, загледан је у космичке светлости, али не колико срећни и несрећни Змај. Када из плаветног праскзорја космичка механика ваља да породи Сунце, Змај је са својом женом Ружом на прозору да у дугом ћутању посматрају небеску лепоту. У том часу жена му је стидљиво саопштила да ће постати мајка. "Тек то рече, а исток се зарумени, дивна слика! / Да л' од жара моје среће ил' од стида с њена лика". Змајевом поезијом одише свемир: и оно што је на Земљи и оно што је у Космосу. Песник је у "снохватицама" између стварности и имагинације. Но, ништа вечно није, ништа сем вечног живота међу звездама. Срећа је прошла, а песник чува њене трагове. Некада срећни супруг и отац то ће казати у разговору са астрономом: "Видиш ону звезду горе?" – астроном ми један реко – "Мозак стане кад помислиш / како ј' звезда та далеко. / Далеко је, високо је, / сто година пуних прође / докле њена светла

зрака / до нашега ока дође. / Ми видимо ону звезду, / видимо је како трепти, / а ње, можда давно није. Верујеш ли?"

Верујем ти. Јер с' и мени кашто чини: гледам лице Звезде своје, ја је видим, ја је видим, а ње давно нестало је!

Ето, то су непосредна и посредна виђења у лирско-космичким представама у поезији господина Томислава Петровића.

LYRICALLY – COSMICAL NOTIONS IN THE POETRY OF TOMISLAV PETROVIĆ

Cosmical aspects of the poetry of Tomislav Petrović were considered.